

Zeeuwse
Gronden

psychiatrie
thuis
in de samenleving

**Het nieuwe beschermd wonen: het beste van twee werelden
door Jan van Blarikom**

Rotterdam
30 augustus 2019

Ieder mens zoekt in zijn bestaan een weg tussen autonomie en verbondenheid. Het geluk van de mens berust in een belangrijke mate op de verhouding tussen die twee¹. Tussen individu en familie. Ruimte en vrijheid om eigen keuzes te maken, maar ook vader zijn, geliefde, broer van je zus, kind van je vader en moeder, vriend en collega. Het een kan niet zonder het ander. Ons geluk hangt er zoals gezegd vanaf.

Voor mensen met een ernstige kwetsbaarheid gaat dit nog veel verder: hun gezondheid wordt diepgaand beïnvloed door de verhouding tussen individu en familie, autonomie en verbondenheid. WHO-studies in de jaren '70 en '80 van de 20^e eeuw hebben ons geleerd dat Westerse mensen met de diagnose schizofrenie een veel slechtere prognose hebben dan mensen met dezelfde diagnose in een aantal ontwikkelingslanden. In een land als India, waar nog sprake is van een uitgebreide dorps- en gezinscultuur, is het verloop veel gunstiger².

Het Westerse leven, met de nadruk op autonomie, is ingewikkelder dan op het eerste gezicht lijkt. De mens wordt op zijn autonomie als individu aangesproken. 'Jezelf zijn' is nog altijd de belangrijkste tip van psychologen en een immer terugkerende slogan in reclame. Maar ondertussen wordt gewoon van je verwacht dat je werkt, getrouwd bent en twee kinderen hebt. Je moet origineel zijn, maar je mag nooit te ver gaan. Een onmogelijke opgave. Een origineel mens zijn en aan de algemene norm voldoen³. Dat wordt alleen maar ingewikkelder als je niet goed weet wie je bent⁴.

In Nederland hebben zo'n 100.000 mensen met een ernstige psychiatrische ziekte langdurige hulp nodig. 20.000 van hen maken aanspraak op beschermd wonen. Daarnaast 'wonen' er nog altijd 5000 mensen langdurig in een psychiatrisch ziekenhuis.⁵

Mensen worden niet beter van wonen in een psychiatrisch ziekenhuis. De autonomie van de mens gaat verloren in een instituut. De leefomstandigheden binnen de meerderheid van de beschermde woonvormen in Nederland zijn beroerd. De kamertjes zijn klein, de gemeenschappelijke ruimtes uitgeleefd. Er is sprake van veel drugsgebruik en onveiligheid. Ook hier word je niet beter van.

Zo is de zorg ingericht voor de meest kwetsbare mensen met een psychiatrische diagnose.

Moet iedereen dan maar volledig op zichzelf wonen? Een autonoom bestaan in de samenleving? Het is de droom van vele beleidsmakers. Alsof je het probleem oplost door de mens onder alle omstandigheden aan te spreken op zijn vermogen tot autonomie. Vereenzaming en sociaal isolement zijn het gevolg. De balans slaat door. Ieder individu heeft sociaal contact nodig.

Vanuit deze overwegingen zijn er binnen Zeeuwse Gronden woonvormen ontwikkeld die het beste van twee werelden in huis hebben. Een hechte sociale structuur én een eigen plek om te wonen. De hechte sociale structuur heeft met onze afkomst te maken. Daarom staat familie aan de basis van Zeeuwse Gronden. Een mens heeft daarnaast een eigen huis nodig, een plek om alleen te kunnen zijn: ook daar word je gelukkig van.

We komen uit Zeeland. In Zeeland is grond een begrip. De zee heeft de grond gevormd door dag in dag uit fijne laagjes klei achter te laten. Zeeuwse gronden. Ze behoren tot de vruchtbaarste gronden ter wereld. Zeeuwse Gronden wil de meest kwetsbare mensen, met een psychiatrische diagnose, weer grond onder de voeten geven.

Een wooncomplex van Zeeuwse Gronden bestaat meestal uit twaalf appartementen binnen een groter geheel. Ieder individu heeft een eigen woonkamer, slaapkamer, badkamer, keuken en voordeur. Maar het individueel wonen is ingebed in een sociale samenhang. Er is een gemeenschappelijke huiskamer, een ruime tuin en iedere dag kan er samen worden gegeten.

25.000 zeer kwetsbare mensen in Nederland zijn op zoek naar een plek waar ze een veilig en sociaal leven kunnen leiden, met de nodige autonomie. In de provincie Zeeland komt dat neer op 500 mensen. Inmiddels wonen er 150 bij Zeeuwse Gronden, in de geschetste woonvormen, verspreid over bijna alle gemeenten van Zeeland. Wij vinden dat ieder mens in Nederland, die aanspraak maakt op beschermd wonen, recht heeft op een dergelijke woonvorm. Iedere gemeente in Nederland moet de beschikking krijgen over kleinschalige, veilige, sociale woonvormen – midden in de samenleving.

Niet iedereen kan of wil bij Zeeuwse Gronden wonen. Er is een aantal duidelijke regels. Illegaal drugsgebruik is niet toegestaan, op dat gebied heerst 'zero tolerance'. We willen bewoners zien, ontmoeten en spreken, minstens iedere dag een keer. Dit is niet alleen een wens, maar ook een regel. Voor iedereen is het gezond en belangrijk om iedere dag minstens een keer een ander te spreken. Een medicijn voor de gehele samenleving.

Het sociale leven is dus van groot belang. Heb je geen contact meer met je familie, dan doen wij er alles aan om dit contact te herstellen. We geloven dat je als oorspronkelijk individu deel van je familie bent. Ook het sociale leven tussen bewoners onderling is belangrijk. Dat kunnen we niet verplichten, wel bevorderen. Hierbij spelen de gemeenschappelijke huiskamer en tuin een grote rol. We zien bewoners herstellen door ontmoetingen.

Wat nodig is voor je gezondheid, wordt geboden. We bieden het niet alleen aan, we zien erop toe dat het gebruikt wordt. We staan niet aan de kant toe te kijken als je wegzakt in een depressie of psychose. We vechten ervoor dit te voorkomen, je terug in de wereld te krijgen. Ook al kan het jou op dat moment niets meer schelen.

Ten slotte zijn we ervan overtuigd dat werkzaamheden, zinvolle activiteiten, een enorme bijdrage leveren aan je eigen geluk én aan het geluk van anderen. We motiveren alle mensen ertoe hun dag zinvol in te vullen. Zeeuwse Gronden biedt een groot aantal dagactiviteiten als winkels en restaurants. Plaatsen midden in de samenleving waar cliënten aan het werk zijn.

Het grootste project draait rond paarden. Deze paarden worden ingezet bij equithérapie. Een flinke kudde paarden wordt gehouden op een boerderij in een polder uit de 17e eeuw. Daar wordt niet alleen zorg geboden aan mensen met ernstige, psychiatrische problemen, maar ook aan een groep kwetsbare kinderen tussen de 12 en 18 jaar, die niet meer naar school durven te gaan.

Dat project maakt de cirkel rond. De Westerse samenleving is niet zo gezond voor zeer kwetsbare burgers. Met familie, medewerkers en cliënten zelf ontwikkelen we veilige plaatsen voor wonen en werken, waar eenieder tot zijn recht kan komen. Het bijzondere is dat deze 'vrijplaatsen' ook uitnodigend zijn voor andere kwetsbare groepen, zoals kinderen die zijn vastgelopen op school. Zij worden gastvrij ontvangen. Bijzonder dat psychiatrie het begrip gastvrijheid terug in de samenleving brengt. Uiteindelijk geeft het jongeren weer de moed om naar school te gaan.

Zeeuwse Gronden is het voorbeeld voor het nieuwe beschermd wonen in Nederland. Op verschillende plaatsen buiten Zeeland (ook in Rotterdam!) maakt familie zich hard om Zeeuwse Gronden binnen de eigen gemeente te krijgen. Belangrijk is de voorbeeldfunctie. De reguliere geestelijke gezondheidszorg in beweging krijgen. Al jaren wordt er gezegd dat deze kleinschalige vorm van specialistische zorg voor de meest kwetsbare mensen niet mogelijk is. Het kan dus wel!

Literatuur

¹ Het is haast onbegonnen werk een overzicht te geven van de literatuur over geluk. Een klassieker is het proefschrift van de Rotterdamse hoogleraar Ruut Veenhoven (1984) *Conditions of happiness*.

Een ander klassiek werk, dat samenvalt met de opkomst van de positieve psychologie, is van Martin Seligman (1990) *Learned optimism*. The international.

Mooie, leerzame boeken zijn ook van Sonja Lyubomirsky (2007) *The how of happiness* en Tal Ben-Shahar (2007) *Happier*.

² - WHO (1973) *The international pilot study of schizophrenia*. Geneva.

- WHO (1979) *Schizophrenia. An international follow-up study*. Chichester: John Wiley

- Jablensky, A., Sartorius, N., Ernberg, G., Anker, M., Korten, A., Cooper, J.E., Day, R., Bertelsen, A. (1992) Schizophrenia: manifestations, incidence and course in different cultures. A World Health Organization Ten Country Study. *Psychological Medicine*, Monograph Supplement 20.

- Hopper, K. & Wanderling, J. (2000) Revisiting the Developed versus Developing Country Distinction in Course and Outcome in Schizophrenia. *Schizophrenia Bulletin*, 26 (4), 835-846.

De WHO studies naar het verloop van schizofrenie stellen ons voor een bijzondere paradox. Een ander constituent gegeven (Veenhoven, 1984) is namelijk dat in de Westerse wereld mensen het gelukkigst zijn. Dat heeft zeker met welvaart te maken, maar ook met het (om maar eens een bijna ouderwetse term te gebruiken) sociaaldemocratisch bestel. (Politieke) vrijheid wordt op prijs gesteld, net als een zekere mate van verzorging vanuit de staat. De vijf gelukkigste landen volgens het *World Happiness Report 2019* zijn: 1) Finland, 2) Noorwegen, 3) Denemarken, 4) IJsland en 5) Nederland.

De Scandinavische landen staan al jaren aan de top. Denemarken is een van de landen die het 't slechtste doet qua verloop van schizofrenie. In een samenleving waar de 'normale' mens zich op zijn best voelt, zijn de omstandigheden minder gunstig voor mensen met een ernstige psychiatrische aandoening.

³ Dumont, L. (1986) *Essays on Individualism: modern ideology in anthropological perspective*. Chicago: University of Chicago Press.

Een voorbeeld van het spanningsveld tussen de roep om een origineel, autonoom leven – en een normatief, voorgeschreven bestaan dat het geluk van de mens lijkt te beïnvloeden, is het huwelijk of de aanwezigheid van een vaste partner. 'A bond with a spouse is in fact one of the most essential conditions of happiness in modern western society (Veenhoven, 1984). De meerderheid van de mensen gediagnosticeerd met een ernstige psychiatrische aandoening heeft geen vaste partner.

⁴ Corin, E.E. (1990) Facts and meaning in psychiatry. An anthropological approach to the lifeworld of schizophrenics. *Culture, Medicine and Psychiatry*, 14, 153 – 188.

⁵ Zie voor deze cijfers en de originele bronvermeldingen: Jan van Blarikom (2018) *Het nieuwe Beschermd Wonen*.

WWW.ZEEUWSEGRONDEN.NL